

Amos Oz: Älä kysy yöltä

Riitta Vaismaa

Hyvän tekemisen vaikeus ja välttämättömyys

Amos Ozin suurin meriitti on valottaa israelilaista arkea. Se poikkeaa kovasti siitä sotaista ja piinkovasta politiikasta, jota seuraamme uutisista lähes päivittäin. Omaelämäkerralliseksi romaanissaan *Tarina rakkaudesta ja pimeydestä* (2002, suom. 2007, Tammi) Oz (s. 1939) mm. kuvasi toisen maailmansodan ja sen lähivuosien aikaa pienen pojan näkökulmasta. *Älä kysy yöltä* viittaa moniin sotiin, vaikka siinä eletään rauhallista ja varsin tavanomaista pikkukaupungin arkea. Tapahtumat ajoittuvat 1980-luvun loppupuolelle. Teos ilmestyi hepreaksi vuonna 1994 ja englanniksi seuraavana vuonna. **Pirkko Talvio-Jaatinen** on suomentanut romaanin englanninkielisestä versiosta.

Älä kysy yöltä on kertomus hyvän tekemisestä, sen mahdollisuuksista tai mahdottomuudesta ja samalla välttämättömyydestä. Oz toistaa lukuisia kertoja ja eri yhteyksissä lausetta ”Jokainen jolla on hyvää tahtoa, löytää hyvää tahtoa kaikkialta”. Välistä lause rohkaisee, välistä se esitetään hyvinkin skeptisesti.

Romaanin keskeiset henkilöt ovat noin kuusikymppinen arkkitehti ja kaupunkisuunnittelija Theo ja tämän parikymmentä vuotta nuorempi puoliso, kirjallisuuden opettaja Noa. He asuvat ja toimivat Tel Kedarin pikkukaupungissa, joka on rakennettu keskelle autiomaata, keskelle ei mitään. Israelin asutuspolitiikka ja juutalaisten siirtolaisuus ovat tuoneet kaupunkiin kirjavaa väkeä. Toiset asuvat kaupungissa enemmän, toiset vähemmän vapaaehtoisesti.

Vaikka Ozin teoksen tapahtumapaikka ei voisi olla muualla kuin Israelissa, Tel Kedarissa on kosolti mille tahansa pikkukaupungille tai pienyhteisölle tyypillisiä piirteitä. Kaikki tuntevat kaikki, samoin toistensa taustat jopa useiden sukupolvien ajalta. Kaikkien puuhat ovat näkyvissä, kaikki kaupunginjohtajaa myöten sinuttelevat ja puhuttelevat toisiaan etunimillä, myös koululaiset opettajiaan. Kun piiloon ei pääse, ei kannata yrittääkään. Jos ainoa elokuvateatteri tai ravintola ei kiehdo illan ohjelmana, voi valita kävelyn autiomaan reunoille tai koti-illan, jolloin samaa autiomaata voi katsella ikkunoista tai parvekkeelta.

Theo ja Noa ovat tavanneet toisensa Etelä-Amerikassa. Kiihkeä suhde on vakiintunut hillityksi hellyydeksi ja arvostukseksi, arkisemmaksi rakkaudeksi. Pariskunnalla on omat makuuhuoneet, mutta naapurihuoneissa kyllä vierailaan. Rakastelun kuvaukset ovat äärimmäisen kauniita. Vaikka himo ei ole enää useinkaan pontimena, hellyys ja tyydytys ovat syvällisiä. Parin lapsettomuuteen viitataan muutamia kertoja, mutta Oz ei onneksi tarjoa sitä yksinkertaiseksi tai helpoksi motiiviksi Noan innostukseen aina uusiin hyväntekeväisyshankkeisiin.

Juoni on melko yksinkertainen. Noan oppilas Immanuel Orvieto kuolee huumeisiin, joko tarkoituksella tai vahingossa. Poika on ollut hiljainen ja syrjään vetäytyvä. Pojan isä Abra-

ham Orvieto, entinen korkea-arvoinen sotilas, toimii nyttemmin armeijan neuvonantajana Lagosissa. Äiditön poika on asunut tätinsä hoteissa ja tavannut isäänsä harvoin. Täti kuolee muutama päivä pojan jälkeen.

Abraham haluaa poikansa kohtalon havahduttamana auttaa muita huumenuoria. Hän pyytää Noaa, ainoaa opettajaa, josta Immanuelilla oli positiivista kerrottavaa, kokoamaan työryhmän suunnittelemaan huumenuorten hoitolaitosta Tel Kedariin. Hanke nostattaa kaupungin asukkaissa kiivasta vastustusta, mikä tuo mieleen minkä tahansa paikkakunnan pyrkimykset vaikkapa asunnottomien tai päihteiden käyttäjien tukipisteiden perustamiseksi. Suunnitelmia pyritään hankaloittamaan myös byrokratian keinoin. Ei Noan kokoama porukkakaan ole kenties taitavin, mutta se kuvaa oivaltavasti pienyhteisöä. Theo epäilee hanketta, mutta tukee kuitenkin Noaa etenkin tavattuaan Abrahamin, jolla tuntuu olevan taito viehättää ihmisiä.

Kun hanke raukeaa tai ainakin siirtyy jonnekin odotushorisonttiin, onkin yllättävää, että aluksi kiihkeästi poikansa muiston kunnioittamiseksi hanketta ajaneelle Abrahamille kävisi yhtä hyvin esimerkiksi lahjoitus koulun tietokonealuokkaan. Yhtäkkiä asia tuntuu hänelle yhdentekevältä. Noakin on nopeasti lähtemässä seuraavaan hyvän tekemisen hankkeeseen. Laskut maksaa varakas Theo. Tarinan loppu jättää avoimeksi mahdollisuuden, että asia kenties koituu onneksi Noan ja Theon suhteelle.

Oz valottaa äärettömän hienosti israelilaisen yhteisön psykologiaa kuvatessaan asioiden raukeamista, siirtämistä tai tavoitteista luopumista. Ehkä jonkinasteinen välinpitämättömyys on hengissä selviämisen keino, kun mikään ei ole varmaa, kun koko ajan on jollakin kulmalla sota ja kun koska tahansa voi alkaa uusi laaja sota. Paitsi ihmisistä Ozin tarkka kynä piirtää kuvaa karusta ympäristöstä niin polttavassa helteessä kuin rajuilmojen koetelemana.

Amos Oz on rauhanaktivisti, joka kannattaa kahden valtion perustamista Palestiinaan. Ozin romaania *Älä kysy yöltä* voi lukea myös poliittisena ajatteluna.

Amos Oz: *Älä kysy yöltä* (Don't Call It Night). Suom. Pirkko Talvio-Jaatinen. Tammi 2010. 282 s.